

Rakowski, Witold

Stanisław Wiktor Berezowski (1910-1986) geograf - regionalista

Rocznik Mazowiecki 20, 49-63

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

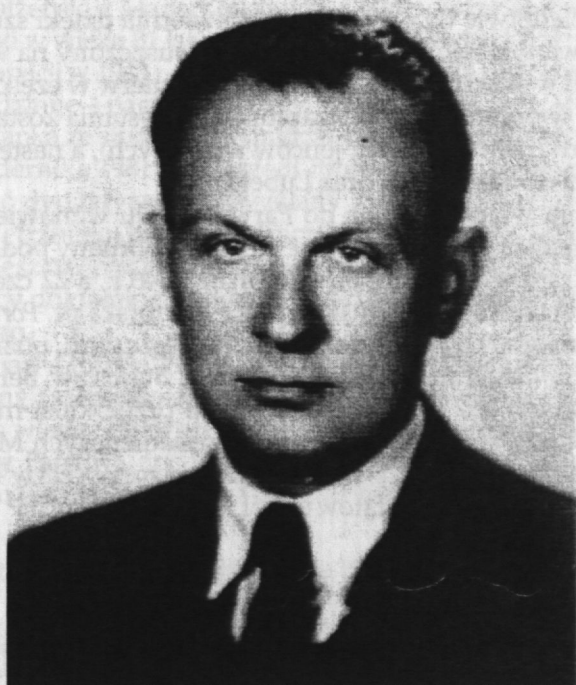
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Witold Rakowski

Stanisław Wiktor Berezowski (1910–1986) geograf – regionalista

Główne fakty z życia

Urodził się 18 października 1910 r. w Krakowie z ojca Tadeusza i matki Julii z Giżyckich. Ojciec był lekarzem okulistą, matka – artystką malarką. Był jedynakiem. Maturę zdał w 1929 r. w Krakowie, w VIII gimnazjum matematyczno-przyrodniczym. Następnie odbył krótką ochotniczą służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim i V Dywizjonie Artylerii Konnej w Krako-

wie. Studia wyższe rozpoczął w 1930 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1934 r. uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie geografii. Pracę magisterską pt. *Niemcy w górnośląskiej części województwa śląskiego* napisał pod kierunkiem prof. J. Smoleńskiego. Została ona oceniona jako bardzo dobra. Wraz ze studiami geograficznymi ukończył przy Uniwersytecie Jagiellońskim (na Wydziale Prawa) Szkołę Nauk Politycznych. Za bardzo dobre wyniki studiów otrzymał kilkumiesięczne Stypendium Funduszu Kultury Narodowej na pobyt w Warszawie, w pracowni naukowej znanego geografa, prof. B. Zaborskiego. Umożliwiło mu to jednocześnie uczestniczenie w Międzynarodowym Kongresie Geograficznym w Warszawie w 1934 r.

W 1935 r. podjął pracę jako pracownik kontraktowy w Instytucie Śląskim w Katowicach, opracowując obszerny przewodnik turystyczno-krajoznawczy po województwie śląskim, wydany w 1937 r. W latach 1936–1938 przebywał w Paryżu jako praktykant w Konsulacie Generalnym RP, a zarazem odbywał dwuletnie studia w Institut des Hautes Etudes Internationales przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Paryskiego. Otrzymał dyplom ukończenia tych studiów. W 1939 r. odbywał dalszą praktykę w centrali Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie. We wrześniu 1939 r. wyjechał z Ministerstwem do Krzemieńca Wołyńskiego. W październiku powrócił do Warszawy, podejmując pracę w magistracie m.st. Warszawy i włączając się w nurt pracy naukowej (praca na dysertację doktorską), a także konspiracyjnej.

Przez cały okres okupacji brał udział w ruchu oporu (ZWZ i AK). Jednocześnie należał do grona pracowników ścisłej redakcji tygodniowego „Biuletynu Informacyjnego”, którego redaktorem był Aleksander Kamiński¹. W dniu 17 stycznia 1940 r. w czasie zbierania materiałów dla „Biuletynu” został w obławie gestapo aresztowany i osadzony w więzieniu na Pawiaku, w pawilonie „Serbia”. Siedział tam w śledztwie trzy miesiące i 18 kwietnia dzięki szczęśliwemu zbiegowi zorganizowanych okoliczności został wypuszczony na wolność.

Brał też udział w Powstaniu Warszawskim, najpierw w części północnej Śródmieścia, później w południowej. Po kapitulacji powstania został wywieziony do oflagu Gross-Born (niemiecki obóz jeńców wojennych), a następnie, po dłuższej ewakuacji pieszej do Sandbostel oraz Lubeki.

Po zakończeniu wojny udał się do Paryża w celu wznowienia studiów nad doktoratem, które odbywał w Instytucie Geografii Sorbony pod kierunkiem prof. G. Chabot. Do kraju wrócił² na początku maja 1946 r., a 22 czerwca tegoż roku obronił na Uniwersytecie Jagiellońskim pracę doktorską pt. *Porty Dunaju Środkowego*. Promotorem pracy był profesor Stanisław Leszczycki, późniejszy wieloletni dyrektor Instytutu Geografii PAN w Warszawie. Stanisław Berezowski był jego pierwszym doktorem. Po przyjeździe z Francji przez kilka miesięcy pracował w Krakowie w Biurze Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych Ministerstwa Ziemi Odzyskanych. Pracę w Szkole Głównej Handlowej rozpoczął w listopadzie 1946 r. (decyzja Senatu) jako asystent etatowy prof. dr. Jerzego Lotha³ w Katedrze Geo-

¹ Zob. *Najnowsze dzieje Polski*, t. XI, 1967.

² Szerzej na ten temat zob. S. Berezowski, *Jak wybrałem Warszawę*, „Kronika Warszawy”.

³ Zob. S. Berezowski, *Geografia ekonomiczna w warszawskiej wyższej uczelni ekonomicznej 1906–1981*, „Przeгляд Geograficzny” 1981, z. 3.

grafii Gospodarczej. Z dniem 31 sierpnia 1947 r. powołano go na adiunkta w Katedrze Geografii Ekonomicznej Polski, a z dniem 1 września 1949 r. został kontraktowym wykładowcą. Na samodzielniego pracownika naukowego w Katedrze Geografii Gospodarczej powołano go 1 września 1952 r.

Pracując w Szkole Głównej Handlowej był jednocześnie etatowym pracownikiem Centralnego Urzędu Planowania w Departamencie Międzynarodowym. W 1947 r. był dwukrotnie delegowany przez ten Urząd do Genewy na konferencje w europejskim biurze Organizacji Narodów Zjednoczonych. Za pierwszym razem był obserwatorem z ramienia Polski na Międzynarodowej Konferencji Handlu, za drugim – sekretarzem delegacji polskiej na konferencję Komisji Europejskiej ONZ. We wrześniu 1948 r. przeszedł do bliższej mu pracy w Głównym Urzędzie Planowania Przestrzennego, a po jego likwidacji w 1950 r. został przeniesiony do Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego – Departament Planów Regionalnych i Lokalizacji, gdzie pracował do 1952 r.

W latach 1948–1958 dojeżdżał na drugi etat pracownika naukowego do Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Łodzi, a potem na Uniwersytet Łódzki (po włączeniu WSE do Uniwersytetu). W obu tych uczelniach zorganizował i prowadził katedry geografii ekonomicznej. W latach 1957–1972 był nieprzerwanie kierownikiem Katedry Geografii Ekonomicznej w Szkole Głównej Planowania i Statystyki.

W czerwcu 1954 r. przyznano mu stopień naukowy docenta i powołano na samodzielniego pracownika naukowego przy Katedrze Geografii Gospodarczej na wydziale Ogólno-Ekonomicznym. W 1965 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego w Szkole Głównej Planowania i Statystyki, a w listopadzie 1974 r. na profesora zwyczajnego nauk ekonomicznych w tejże uczelni.

Związek małżeński z Marią Konstancją z Jakimowiczów zawarł Profesor Stanisław Berezowski w wieku 31 lat w Warszawie, w roku 1941. Pierwsza córka urodziła się w czasie okupacji w 1943 r., zaś druga w 1947. W 1976 r. spotkało Profesora wielkie nieszczęście rodzinne – nagły zgon żony. W 1980 r. żeni się z Marią z Bytnarów Suboczową, koleżanką ze studiów geograficznych na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Od 1 października 1981 r. przeszedł Profesor na emeryturę, ale nadal prowadził część zajęć dydaktycznych (wykłady z geografii komunikacji na wydziale Handlu Wewnętrznego) oraz uczestniczył w zebraniach Katedry. W październiku 1985 r. brał jeszcze udział jako członek Komisji Wydziału Ekonomiki Produkcji w obronie pracy doktorskiej Tadeusza Pyszkowskiego na temat planowania makroregionalnego.

Profesor zmarł 4 lutego 1986 r., pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim. Za trumną zmarłego szło liczne grono przyjaciół, wychowanków, studentów. W imieniu władz SGPiS przemawiał dziekan wydziału Ekonomiki Produkcji – członek Rady Państwa doc. dr hab. Władysław Szymański. W imieniu władz PTG i Instytutu Geografii PAN przemawiał profesor Stanisław Leszczycki.

Profesor Stanisław Berezowski jako dydaktyk

Miarą osiągnięć dydaktycznych Profesora Stanisława Berezowskiego jest wypromowanie 351 magistrów, w tym 42 w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Łodzi i 10 w Uniwersytecie Łódzkim. Udział studentów w zajęciach seminaryjnych był

obowiązkowy. W seminariach musieli również uczestniczyć asystenci Profesora, którzy często byli także konsultantami prac magisterskich (w ten sposób następowało ich powolne wdrażanie do samodzielnego kierowania pracami dyplomowymi i magisterskimi po zdobyciu doktoratu). Kilka zajęć poświęcał Profesor metodom badań w geografii ekonomicznej.

Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu studentów, napisał specjalny przewodnik metodyczny. Ponadto obowiązywała studentów książka prof. M. Święcickiego pt. *Jak studiować, jak pisać pracę magisterską*, oraz niektóre fragmenty książki J. Pietera pt. *Metodologia badań naukowych*. Po zapoznaniu się studentów z tymi książkami przechodził profesor do formułowania tematów prac magisterskich. Tematyka geograficzno-ekonomiczna tych prac dotyczyła często regionu czy miasta, z którego student pochodził. Ułatwiała to studentom zbieranie materiałów i terminowe kończenie prac.

Godził się też Profesor na tematy sugerowane przez samych studentów z tym, że wersja pierwotna tematu ulegała pewnej korekcie. W drugim semestrze seminarium magisterskiego student przedstawiał spis literatury na dany temat, składał sprawozdanie z niektórych pozycji pomocnych w pisaniu rozdziału teoretycznego, przedstawiał roboczy plan pracy magisterskiej, który był następnie dyskutowany na seminarium. Do tego często dochodził wygłaszany fragment rozdziału teoretycznego. Szczegółowy plan pracy magisterskiej stanowił podstawę do zbierania materiałów podczas praktyki wakacyjnej. Praktyki te były wizytowane często przez asystentów Profesora i niekiedy przez niego samego. Podczas tych wizytacji szczegółowo ustalano zasady zbierania materiałów do poszczególnych punktów pracy magisterskiej i dokonywano pewnych korekt w planie pracy.

W trzecim semestrze seminarium magisterskiego student wygłaszał rozdział teoretyczny, przekazywał go do przeczytania i akceptacji Profesorowi. W tym też semestrze student zdawał szczegółowe sprawozdanie na temat materiałów zebranych podczas praktyki wakacyjnej i przystępował do pisania kolejnych rozdziałów analitycznych. Rozdział (na ogół III) analityczny pracy student wygłaszał w IV semestrze seminarium magisterskiego. Na ostatnim semestrze wygłaszano kolejne rozdziały pracy bądź podstawowe wyniki dysertacji.

Na początku każdego semestru Profesor wyznaczał poszczególnym studentom termin referowania planu pracy i jej poszczególnych rozdziałów. Terminy musiały być bezwzględnie dotrzymywane, ale były tak ustalone, że nie kolidowały z zajęciami z innych przedmiotów. Ponadto czas odbywania dyżurów odpowiadał też osobom studiującym zaocznie.

Seminaria magisterskie prowadzone przez Profesora Berezowskiego można traktować jako kontynuację jego wykładów. Przez wiele lat, zgodnie z programem studiów, wykładał geografii ekonomiczną Polski, głównie na Wydziale Handlu Wewnętrznego, następnie – aż do momentu przejścia na emeryturę – geografii ekonomiczną ogólną na Wydziale Handlu Zagranicznego, oraz geografii komunikacji na Wydziale Handlu dla studentów o specjalizacji „ekonomika transportu”.

Od połowy lat pięćdziesiątych niemal z reguły prowadził najpierw wykład obowiązkowy pt. *Regionalizacja gospodarcza*, ściśle związany z prowadzonym seminarium, zaś w latach sześćdziesiątych wykład pt. *Geografia turystyki międzynarodowej*. Wykłady Profesora były nadzwyczaj usystematyzowane, miały charakter ściśle

naukowy, stąd wymagały od słuchacza dużego skupienia i śledzenia toku rozumowania. Treść wykładów była wzbogacana mapą oraz przeźrocami własnej kompozycji, niekiedy zaś wypożyczonymi filmami geograficznymi. Szczególnie przeźrocza były nierozłączną częścią treści wykładu z regionalizacji i turystyki.

Wreszcie niezapomniane chwile stanowił egzamin ustny u Profesora. W egzaminie tym brał na ogół udział jeden z asystentów. Na egzamin wchodziły dwie osoby. Profesor zadawał pytanie, na które wyznaczony student natychmiast miał odpowiadać. Drugi student uzupełniał odpowiedź poprzedniego, a następnie odpowiadał na nowe pytanie. Po wysłuchaniu odpowiedzi na dwa pytania i uzupełnień do odpowiedzi zadawał Profesor niekiedy trzecie pytanie (gdy były wątpliwości, jaką ostateczną ocenę wystawiać). Jeżeli egzaminowi przysłuchiwał się asystent, on również wystawiał swoją ocenę i konfrontował z oceną Profesora. W wypadku rozbieżności ocen wywiązywała się dyskusja między asystentem a Profesorem. W ten sposób następowało wdrażanie asystentów w system oceniania wiedzy i sposobu rozumowania studentów.

Z pracą dydaktyczną nierozzerwalnie związane było autorstwo wielu podręczników akademickich. Zanim jednak stał się poczytnym autorem książek akademickich, karierę pisarską zaczął od napisania wspomnianego już przewodnika pt. *Turystyczno-krajoznawczy przewodnik po województwie śląskim* (wydany w Katowicach w 1937 r.) oraz w 1952 r. podręcznika *Geografia gospodarcza Polski* (wspólnie z J. Barbagiem) dla klasy X (4 wydanie). Z wielu napisanych skryptów i podręczników na wyróżnienie zasługują:

– *Geografia ekonomiczna Polski* (autorstwo ponad $\frac{1}{3}$ całości i redakcja całości), doczekała się siedmiu wydań (ostatnie w 1980 r.) o łącznym nakładzie ponad 100 tysięcy egzemplarzy.

– *Zarys geografii komunikacji* (trzy wydania).

– *Struktura przestrzenna gospodarki narodowej Polski* (współautorstwo i redakcja całości), początkowo jako skrypt SGPiS, następnie podręcznik akademicki wydany przez PWE.

– *Wstęp do regionalizacji gospodarczej*, skrypt wydany w SGPiS (kilka wydań).

– *Metody badań w geografii ekonomicznej* (kilka wydań).

– *Geografia transportu*.

– *Problemy ochrony środowiska geograficznego w nauczaniu geografii* (autorstwo jednego rozdziału i redakcja całości wspólnie z Marią Bytnar-Suboczową).

Z podręczników tych czerpali wiedzę nie tylko studenci uczelni ekonomicznych, uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, lecz także nauczyciele oraz praktycy zatrudnieni w instytucjach zajmujących się planowaniem gospodarczym, przestrzennym i urbanistycznym.

Jako dydaktyk i naukowiec Profesor Berezowski często wyjeżdżał za granicę z wykładami i odczytami. Słuchaczami jego wykładów byli studenci we Francji, Czechosłowacji, Rumunii, na Węgrzech, w Związku Radzieckim, NRD, Austrii, Finlandii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Norwegii, we Włoszech. W 1969 r. przebywał w Kanadzie jako *visiting professor* na Uniwersytecie Ottawskim.

Przez kilka lat prowadził też w SGPiS wykłady dla grupy frankofońskiej na wyższym kursie planowania gospodarczego. Wielką zasługą Profesora było założenie w SGPiS Studenckiego Koła Naukowego Geografów i wciągnięcie studen-

tów do pracy w terenie – badań nad pasterstwem wędrownym w Karpatach, a potem badań nad małymi miastami. Wyniki badań były wykorzystywane w wielu artykułach⁴ oraz w wykładach. Ze studentami odbywał liczne wycieczki⁵.

W zakresie prac dydaktycznych, do których przywiązywał dużą wagę, Profesor Stanisław Berezowski był wyznawcą poglądu, iż zadaniem nauczania akademickiego – także i w geografii – jest nie tyle gromadzenie w umyśle studenta wielkiej ilości faktów, ile wdrażanie go do myślenia syntetycznego, głównie przez inspirowanie samodzielnego uczenia się oraz poznawanie otaczającego świata, co miało się dokonywać na organizowanych wycieczkach, obozach naukowych, praktykach oraz przy spotkaniach z ciekawymi ludźmi.

Profesor Stanisław Berezowski jako naukowiec

Studia naukowe prowadził Profesor Stanisław Berezowski w następujących kierunkach:

1. Teoria struktur przestrzennych i regionalizacji gospodarczej. Do fachowej literatury polskiej przeniósł teorię kompleksu regionu gospodarczego w ujęciu geografów radzieckich M. Barańskiego⁶ i N. Kołosowskiego. Zainteresowanie tym problemem zrodziło się, kiedy Profesor był na kursie podnoszenia kwalifikacji polskich profesorów i wykładowców w Moskiewskim Państwowym Instytucie Ekonomicznym (wrzesień – grudzień 1950). Problematyka regionalizacji w ujęciu geografów radzieckich była następnie rozszerzona o pojęcie polaryzacji regionalnej, przeniesione z literatury francuskiej. Z koncepcją regionalizacji wiąże się metoda Jana Olafa Chmielewskiego⁷ w zakresie planowania wieloprzestrzennego, przeniesiona przez Profesora Berezowskiego na grunt planowania regionalnego, szczególnie regionu warszawskiego. Na temat regionalizacji napisał Profesor kilkadziesiąt artykułów.

2. Geografia komunikacji. Ten nurt badań był zapoczątkowany najwcześniej, bo już w pracy doktorskiej Berezowskiego. Wprowadził do geografii pojęcie „przedpole” jako przeciwstawienie przestrzennego pojęcia „zaplecze”. Prócz dwóch książek z zakresu komunikacji napisał syntetyczne opracowanie *Komunikacja*, zamieszczone w pracy *Geografia Powszechna* (t. II, PWN 1963), dokonał klasyfikacji węzłów transportowych w Polsce (patrz: *Struktura przestrzenna gospodarki narodowej Polski*, PWE 1969) oraz był inicjatorem badań nad małymi węzłami komunikacji w Polsce (patrz: *Geografia komunikacji*, „Zeszyty Naukowe” nr 63, SGPiS, Warszawa 1967).

⁴ Zob. szerzej na ten temat: *Z prac studenckiego Koła Naukowego Geografów*, „Monografie i Opracowania SGPiS”, nr 37, Warszawa 1974; S. Berezowski, *Efektywność zagospodarowania hal w Beskidzie Sądeckim*, „Przegląd Geograficzny” 1964, z. 2; S. Berezowski, *Powiat nad Ropą*, „Poznaj Świat” 1966, nr 6; S. Berezowski (redakcja i współautorstwo), *Powiat Lipski, Geograficzno-ekonomiczne problemy współczesne* (zob. szczególnie *Miasteczka w opinii ich mieszkańców*, s. 121-124), Wydawnictwo Łódzkie, Radom-Łódź 1972.

⁵ Zob. np. S. Berezowski, *Geografowie SGPiS w Tatrach Słowackich*, „Turysta” 1956, nr 7.

⁶ Zob. S. Berezowski, *Problemy geografii ekonomicznej w ujęciu Mikołaja Barańskiego*, *Czasopismo Geograficzne* 1974, z. 4.

⁷ Zob. S. Berezowski, *Prof. dr Jan Olaf Chmielewski, wspomnienia pośmiertne*, „Notatki Płockie” 1975, nr 1.

3. Geografia regionalna Mazowsza. Prowadził syntetyczne badania nad regionalizacją wewnętrzną regionu warszawskiego. Stworzył podstawy teoretycznej planowania tego regionu, publikując kilkanaście artykułów na temat poszczególnych podregionów i regionu metropolitalnego Warszawy.

4. Geografia pasterstwa wędrownego w Karpatach, a następnie w całej Europie. Wielką zasługą Berezowskiego było zainicjowanie badań nad pasterstwem wędrownym jako ginącą formą wypasu. Na ten temat wygłosił kilka referatów na kongresach międzynarodowych oraz zamieścił obszerny artykuł w publikacji *Pasterstwo Tatr polskich i Podhala* (1959). Do badań tych włączył studentów zrzeszonych w Studenckim Kole Naukowym Geografów SGPiS.

5. Geografia małych miast. Problematyką tą zajmował się przez przeszło 20 lat, początkowo koncentrując się na badaniach miast woj. łódzkiego i warszawskiego (kilka opublikowanych artykułów), a w połowie lat sześćdziesiątych rozszerzył badania na całą Polskę, angażując do nich również Studenckie Koło Naukowe Geografów (patrz: *Stan rozwoju małych miast w Polsce w opinii ich mieszkańców*, „Monografie i opracowania SGPiS” nr 27, Warszawa 1972). Jakkolwiek Profesor z wykształcenia był geografem, a miejsce pracy narzucało mu myślenie ekonomiczne, w badaniach swych nie tylko kojarzył te dwa nurty, ale także nurt socjologiczny i historyczny. Ponadto zdolności dydaktyczne Profesora, łatwość wypowiedzania się, pozwalały mu na łagodne przejście z trudnych zagadnień naukowych na grunt popularyzatorski.

Niemale są zasługi Profesora w kształceniu kadr naukowych. Pod jego kierunkiem prace doktorskie napisało 8 osób, a mianowicie: Stanisław Maciej Zawadzki (profesor zwyczajny SGPiS – specjalista w zakresie planowania przestrzennego); Tadeusz Hoff (profesor UMCS w Lublinie, Rzeszowie – specjalista w zakresie komunikacji, łączności); Irena Fierla (profesor SGPiS [SGH] – długoletni kierownik, do 2005, Katedry Geografii Ekonomicznej SGH); Bronisław Dostatni; Zdzisława Czyżowska (długoletnia przewodnicząca Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego w Opolu, a następnie dyrektor departamentu w Komisji Planowania Rady Ministrów, dr hab.); Marian Kopij (przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego w Zielonej Górze); Jan Lehr-Spławiński (Ministerstwo Handlu Wewnętrznego i Usług); Mohamed Semara (Algieria).

Z pracą naukową łączył Profesor Berezowski funkcje doradcy i eksperta w zakresie zagospodarowania przestrzennego i planowania regionalnego. Był wieloletnim członkiem, a następnie (1970–1975) przewodniczącym Rady Naukowej Techniczno-Ekonomicznej wojewody województwa warszawskiego. W latach 1972–1982 był członkiem Państwowej Rady (początkowo Rządowego Zespołu) do spraw Zagospodarowania Przestrzennego Kraju, a od 1973 – członkiem Techniczno-Ekonomicznej Rady Naukowej Prezydenta m.st. Warszawy. Przez wiele lat był członkiem Komitetu Nauk Geograficznych PAN.

Brał udział w pięciu kongresach Międzynarodowej Unii Geograficznej (Warszawa, Amsterdam, Sztokholm, Londyn, Montreal, Moskwa) oraz we wszystkich okresowo organizowanych kolokwiach geograficznych polsko-francuskich, odbywających się na przemian w Polsce i we Francji. Ponadto, należąc do Komisji Współpracy z krajami frankofońskimi SGPiS, uczestniczył w kilku kolokwiach

ekonomicznych i w ich ramach przewodniczył grupie polskiej na kolokwium w Paryżu (1976). W latach siedemdziesiątych sprawował funkcję przewodniczącego grupy polskiej na dwustronnych komisjach (polsko-czechosłowackiej i polsko-rumuńskiej) doskonalenia podręczników szkolnych historii i geografii. W związku z tym co dwa lata wyjeżdżał do tych państw na sesje robocze.

Za prace naukowe i dydaktyczne otrzymał Profesor następujące nagrody:

- nagrodę zbiorową II stopnia ministra szkolnictwa wyższego (1964) za wyróżniające się kolejne wydanie podręcznika *Geografia ekonomiczna Polski*;
- nagrodę Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie (1967) za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych nad regionem warszawskim;
- indywidualną nagrodę II stopnia ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1976) za podręcznik *Zarys geografii komunikacji*;
- indywidualną nagrodę ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1979) za całokształt pracy dydaktycznej.

Profesor Stanisław Berezowski jako popularyzator nauki

Początki popularyzacji geografii jako nauki datują się z okresu międzywojennego. Należąc do Studenckiego Koła Geografów UJ, Berezowski brał czynny udział w jego działalności, pisał referaty. Już wtedy wykazał swój talent, pisząc przewodnik turystyczny po województwie śląskim. Będąc redaktorem naczelnym poczytnego miesięcznika geograficznego „Poznaj Świat” (1955–1968) o nakładzie przekraczającym 100 tys., wkładał wiele wysiłków, by na łamach pisma przekazywać w sposób przystępny trudne zagadnienia geografii fizycznej i ekonomicznej. „Każdą podróżą po kraju, każdym wyjazdem za granicę dzielił się z czytelnikami, relacjonując swe wrażenia lub ciekawe problemy geograficzno-gospodarcze w sposób łączący wysokie walory naukowo-poznawcze z wytrawnym doświadczeniem publicysty”⁸. Trudno uwierzyć, ale tak było, że na przestrzeni wielu lat (1956–1980) Profesor wygłaszał prelekcje przeciętnie raz w miesiącu. Przez wiele lat jeździł z odczytami do środowiska nauczycielskiego w Srokowie, w woj. olsztyńskim. Niemal rokrocznie brał udział w zjazdach Koła Geograficznego UJ i w ogólnopolskich zjazdach kół geograficznych, gdzie również wygłaszał prelekcje na dodatek ilustrowane przezroczami. Nie było takiej podróży zagranicznej, z której nie podzieliłby się wrażeniami ze swoimi studentami SGPiS, zrzeszonymi w Kole Naukowym Geografów. Przekazywał je studentom podczas zebrań, obozów naukowych, w których sam brał udział, a w latach późniejszych podczas wizytacji tych obozów.

Z prelekcjami wyjeżdżał do wielu małych i średnich miast. Nie były to odczyty, na których relacjonował tylko swoje wrażenia z kolejnej podróży, lecz omawiał także często istotne problemy związane z rozwojem danego terenu. W ten sposób konsultował ze społecznościami studia nad planami regionalnymi i podregionalnymi. Wreszcie wynikami badań naukowych dzielił się często z władzami polityczno-

⁸ Cytat z opracowania S.M. Zawadzki: *Stanisław Berezowski*, w: *Problemy ekonomiczno-śpołeczne kształtowania struktur przestrzennych*, „Monografie i Opracowania SGPiS”, nr 260, Warszawa 1978 (monografia poświęcona profesorowi z okazji 30-lecia pracy w SGPiS).

administracyjnymi oraz całym społeczeństwem, publikując je w poczytnych czasopismach. Była to swoista forma popularyzacji nauki i działania na rzecz zastosowania jej wyników. Liczne podróże i zagraniczne, i po kraju z odczytami odbywał Profesor Berezowski pełniąc w latach 1972–1978 funkcję przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Geograficznego, a następnie zastępcy przewodniczącego.

Profesor Stanisław Berezowski jako działacz społeczny

Spółecznikowską pasję działania wyniósł profesor z domu rodzinnego. Stąd też żywa działalność w harcerstwie w latach 1921–1939, głównie w IX drużynie Krakowskiej i w Komisariacie Międzynarodowym Komendy Głównej. W okresie studiów działalność tę łączył z pracą w Studenckim Kole Geografów.

W okresie wojny działalność społeczna przeszła w konspiracyjną. Po powrocie do kraju (1946) Profesor Berezowski włącza się w nurt pracy społecznej. Jako członek Polskiego Towarzystwa Geograficznego nieustannie bierze udział w jego pracach, sprawując różne funkcje. W miarę upływu lat włącza się do prac społecznych tylko częściowo związanych z jego zawodem. Na przykład w latach 1970–1973 był członkiem Komitetu Frontu Jedności Narodu województwa warszawskiego, od 1973 – radnym wojewódzkiej Rady Narodowej, w latach 1975–1976 – radnym Stołecznej Rady Narodowej.

W latach 1971–1974 był przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Obchodów 500-lecia urodzin M. Kopernika. Był współzałożycielem (1966) Mazowieckiego Towarzystwa Kultury i działającego przy nim Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych. W latach 1968–1974 i powtórnie od 1979 był zastępcą przewodniczącego Rady Naukowej Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, a przez cały okres – przewodniczącym Komisji Badań Współczesnych tegoż Ośrodka. Był też członkiem Rady Redakcyjnej „Rocznika Mazowieckiego” i „Czasopisma Geograficznego”.

Wymienione tu funkcje społeczne są tylko uzupełnieniem wyżej opisanej działalności Profesora. Wszak trudno jest oddzielić pracę zawodową, naukową, dydaktyczną, popularyzatorską od działalności społecznej. Jest to w zasadzie jedna praca na rzecz rozwoju Ojczyzny. Tak ją pojmował Profesor Stanisław Berezowski.

Za swoją sumienną pracę Profesor Stanisław Berezowski otrzymał następujące odznaczenia:

- 1944 r. – Srebrny Krzyż Zasługi z mieczami;
- 1954 r. – Medal X-lecia PRL;
- 1965 r. – Złotą Odznakę „Za zasługi dla województwa warszawskiego”;
- 1963 r. – Złotą Odznakę Polskiego Towarzystwa Geograficznego;
- 1969 r. – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski;
- 1970 r. – Medal Towarzystwa Naukowego Płockiego;
- 1974 r. – Medal XXX-lecia PRL;
- 1976 r. – Medal Zasługi Polskiego Towarzystwa Geograficznego;
- 1976 r. – Złotą Odznakę Honorową „Za zasługi dla Warszawy”;
- 1977 r. – Medal „Zasłużonemu Opolszczyźnie”;
- 1979 r. – Medal Komisji Edukacji Narodowej;
- 1984 r. – Tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL.

Doceniając działalność Profesora, Mazowieckie Towarzystwo Kultury nadało mu w 1973 r. tytuł honorowego członka. W 1978 r. został honorowym członkiem Czechosłowackiego Towarzystwa Geograficznego, w 1979 – honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego; w 1982 r. tytułem członka honorowego obdarzyło go Towarzystwo Geograficzne Paryża.

O gigantycznej wręcz pracy Profesora Stanisława Berezowskiego świadczy opublikowanie około 630 pozycji⁹, w tym około 350 opracowań naukowych. W obcych językach (znał francuski, angielski, niemiecki, rosyjski) opublikował 44 prace, z tego 25 w języku francuskim (oryginalne teksty własne). Pisał do bardzo wielu czasopism. Najwięcej opublikował w miesięczniku „Poznaj Świat”, a ponadto ściśle współpracował z następującymi czasopismami: „Geografia w Szkole”, „Gospodarka Planowa”, „Czasopismo Geograficzne”, „Rocznik Mazowiecki”, „Notatki Płockie”, „Kronika Warszawy”.

Gdybyśmy szukali dzisiaj wzoru do naśladowania, aby polecić go współczesnej młodzieży, z całą pewnością wskazalibyśmy postać Profesora Stanisława Berezowskiego. Odznaczał się wielką pracowitością, punktualnością, uczciwością, skromnością, społecznikowskim działaniem, poszanowaniem cudzych poglądów, otwartością na sprawy ludzkie, głęboką, rzetelną i wszechstronną wiedzą, a swoją niestrudzoną pracą potwierdzał, że na sercu mu leży troska o przyszłość Ojczyzny¹⁰.

Profesor Stanisław Berezowski jako znawca Mazowsza

Jakkolwiek Profesor zajmował się regionalistyką w ujęciu globalnym, to jednak z racji miejsca zamieszkania w Warszawie na Mokotowie (ul. Karłowicza – osiedle spółdzielcze) oraz poprzez pracę był ściśle związany z szeroko pojmowanym regionem warszawskim, o czym była mowa wcześniej. Region warszawskim pragnął dogłębnie poznać w sensie historycznym, społecznym, gospodarczym, geograficznym, krajoznawczym i turystycznym. Dlatego wiele prac magisterskich, którymi kierował, było związanych z poszczególnymi obszarami wchodzącymi w skład historycznego Mazowsza. Tematyka tych prac dotyczyła rozwoju i przemian społeczno-gospodarczych na tle historycznym poszczególnych powiatów, miast, gmin, jak też systemów komunikacyjnych (w tym węzłów transportowych) oraz lokalizacji poszczególnych przedsiębiorstw produkcyjnych i ich powiązań przestrzennych z zapleczem. Prace te są cennym współczesnym źródłem informacji odnoszących się do konkretnego opisanego czasu, lecz – co ważne – stanowią także podstawę do śledzenia dalszych przekształceń struktur przestrzennych regionu warszawskiego. Z inicjatywy Profesora Berezowskiego powstały trzy prace doktorskie obronione w Szkole Głównej Planowania i Staty-

⁹ Zob. wykaz publikacji z lat 1937–1963, „Bibliografia publikacji pracowników SGPiS w okresie 20-lecia PRL”, SGPiS, Warszawa 1965; oraz W. Rakowski, *Bibliografia prac Stanisława Berezowskiego (wybrane pozycje od 1963 r.)*, „Monografie i Opracowania SGPiS”, nr 60, Warszawa 1978, s. 9-14.

¹⁰ Opracowano na podstawie materiałów udostępnionych przez Marię Suboczową-Berezowską oraz Archiwum SGPiS.

styki, dotyczące małych miast woj. warszawskiego (autor J. Lehr-Spławiński), urbanizacji wsi woj. warszawskiego (autor W. Rakowski) i infrastruktury wiejskiej woj. warszawskiego (autor K. Kuciński). Profesor był współinicjatorem tworzenia stacji naukowych na Mazowszu, a jedną z nich (w Mławie) sam się opiekował. Z odczytami jeździł także do stacji naukowych w innych miastach. Z jego inicjatywy organizowane były studenckie obozy naukowe na terenie woj. warszawskiego. Pierwszy taki obóz odbył się w 1964 r., a jego tematyka dotyczyła opinii mieszkańców małych miast o perspektywach rozwoju własnego miejsca. Obozy takie w Siedlcach i Ostrołęce zorganizował dr T. Hoff, a problemy tam poruszane dotyczyły poczty polskiej i węzłów komunikacyjnych¹¹. W latach 1967–1976 obozy na terenie powiatów: mińskiego, łosickiego, nowodworskiego, ostrołęckiego, wyszkowskiego, sokołowskiego zorganizował dr W. Rakowski, a Profesor Berezowski wizytował je, a niekiedy uczestniczył w zajęciach, np. organizował wypadu w teren, co pozwalało młodym ludziom poznać okoliczne wsie i miasteczka. Profesor na robionych osobiście zdjęciach upamiętniał krajobrazy czy jakieś fragmenty z życia mieszkańców, co następnie w formie przeźroczy wykorzystywał w dydaktyce, na odczytach, w artykułach i książkach. Ulubionym tematem Profesora Berezowskiego był krajobraz naturalny, stąd cała seria wizerunków mazowieckich. Utrwalał także to, co miało wkrótce bezpowrotnie zniknąć z mazowieckiego krajobrazu, a mianowicie stare budownictwo, wiatraki, młyny wodne, jarmarki z przewagą konnych zaprzęgów, transport śródlądowy. W kolekcji fotograficznej Profesora znalazły się najciekawsze fragmenty krajobrazu naturalnego Mazowsza i niemal pełna dokumentacja ciekawszych fragmentów antropogenicznych wszystkich miast i miasteczek oraz niektórych wsi. Dewizą jego było dogłębne poznanie krajobrazu, życia gospodarczego społeczeństwa i jego kultury, by można było rozsądnie planować w zgodzie z naturą i potrzebami mieszkańców. Penetracja terenowa była swoistym sposobem konfrontacji założeń planistycznych z realiami życia.

Profesor Berezowski był zwolennikiem zachowania równowagi w rozwoju woj. warszawskiego między Warszawą a obszarami peryferyjnymi, dlatego uważał, że przyspieszony rozwój takich miast, jak Siedlce, Płock, Ostrołęka, Ciechanów pozwoli na niwelowanie różnic w poziomie rozwoju między aglomeracją warszawską a pozostałą częścią woj. warszawskiego. Ten problem jest aktualny i współcześnie, wszak w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja) jako misję strategiczną przyjęto: „Mazowsze – jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce – podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych” (s. 37). Jest to oczywiście problem bardzo złożony, ponieważ jednocześnie pragnie się wzmocnić funkcje metropolitarne Warszawy, co przy ograniczonych środkach finansowych stawia pod znakiem zapytania realizację tego założenia, zwłaszcza jeśli uwzględnimy fakt, że w ostatnich

¹¹ Szerzej na ten temat zob. W. Rakowski, H. Świerczyńska-Siemiradzka, *Działalność Studenckiego Koła Naukowego Geografów SGPiS*, w: *Z prac Studenckiego Koła Naukowego Geografów*, „Monografie i Opracowania”, nr 37, SGPiS, Warszawa 1974.

kilkunastu latach różnice te zwiększały się, zamiast zmniejszać¹². Jest to problem nie tylko woj. warszawskiego, naszego kraju, Unii Europejskiej, lecz całego świata.

Zatem zagadnienie regionalizacji w sensie społeczno-gospodarczym, którym zajmował się Profesor Stanisław Berezowski, jest wciąż aktualne tak, jak aktualne jest planowanie regionalne, przestrzenne i perspektywiczne. Planowanie to musi się opierać nie tylko na przesłankach teoretycznych, lecz także w połączeniu z dogłębną znajomością terenu. Taką zasadę wyznawał Profesor Berezowski i odczytać ją można w jego licznych opracowaniach dotyczących nie tylko Mazowsza, ale także wielu innych regionów¹³.

Profesor był wielce zaangażowany w badania, które następnie opisane być miały w pracy *Dzieje Mazowsza*, a tomu V pt. *Współczesność* miał być redaktorem naukowym. Niestety brak środków finansowych, niepewna sytuacja Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, a następnie choroba Profesora nie pozwoliły na realizację tych zamierzeń. Już po jego śmierci części prace te częściowo zostały opublikowane w Instytucie Gospodarstwa Społecznego Szkoły Głównej Handlowej¹⁴. Jak dotychczas Mazowsze, poza jednym tomem, nie doczekało się dogłębnej analizy historycznej takiej, o jakiej marzyli Stanisław Herbst i Stanisław Berezowski.

Zatem przed Mazowieckim Towarzystwem Naukowym stoi ważne wyzwanie – całościowego opracowania dziejów Mazowsza. Takiego przedsięwzięcia podjął się częściowo prof. Benon Dymek¹⁵, ale czy jeden autor jest w stanie podołać tak wielkiemu wyzwaniu?

Publikacje prof. dr S. Berezowskiego dotyczące regionu warszawskiego

1. *Po dwóch latach tez Wareckich*, „Gospodarka i Administracja Terenowa” 1965, nr 4 (55).
2. *Przyszły model regionu*, „Polityka” 1966, nr 21.
3. *Przyszły model regionu (2). Jakie miasta?*, „Polityka” 1966, nr 22.
4. *Problemy społeczne i gospodarcze regionu Warszawy*, „Zeszyty Naukowe SGPiS”, z. 59, ogólna redakcja i przedmowa, Warszawa 1966.
5. *Stan rozwoju mniejszych miast woj. warszawskiego w opinii ich mieszkańców* (współautor W. Rakowski), „Zeszyty Naukowe SGPiS” nr 59, Warszawa 1966.
6. *Rozwój gospodarczy woj. warszawskiego ze szczególnym uwzględnieniem problemów uprzemysłowienia*, „Rocznik Mazowiecki”, t. I, Warszawa 1967.
7. *Struktura przestrzenna podregionu płockiego*, „Notatki Płockie” 1968, nr 1 (45).

¹² Por. *Problemy integracji subregionu radomskiego z gospodarką Polski i Unii Europejskiej* (red. J. Misala), Politechnika Radomska, Radom 2007.

¹³ Prof. S. Berezowski zajmował się nie tylko regionalizacją krajów byłego obozu socjalistycznego, lecz także był wielkim znawcą planowania regionalnego we Francji. Nadmienić pragnę, iż prof. S. Berezowski był osobą bezpartyjną, co w Szkole Głównej Planowania i Statystyki należało do wyjątków.

¹⁴ Zob. Spis bibliografii, poz. 29, 30.

¹⁵ B. Dymek, *Historia i kultura Mazowsza do 1526 roku*, WSRL, Żyrardów 2005.

8. *Warszawski zespół miejski*, „Poznaj Świat” 1968, nr 10.
9. *Problem regionu Podlasia Nadbużańskiego*, „Rocznik Mazowiecki”, t. II, Warszawa 1969.
10. *Ekonomiczna struktura przestrzenna regionu warszawskiego*, „Czasopismo Geograficzne” 1969, z. 2.
11. *Prace nad planem regionalnym w II półroczu 1968. Materiały i Studia Rady Naukowo-Ekonomiczno-Technicznej przy PWRN w Warszawie* (redakcja całości i współautorstwo), Warszawa 1969.
12. *Plan rozwoju regionu warszawskiego a sprawy kultury*, „Materiały Mazowieckiego Towarzystwa Kultury”, Warszawa 1970.
13. *Formowanie się regionu Ostrołęki*, „Rocznik Mazowiecki”, t. III, Warszawa 1970.
14. Recenzja – T. Lijewski, *Województwo warszawskie – zarys geograficzno-ekonomiczny*, „Rocznik Mazowiecki”, t. III, Warszawa 1970.
15. Recenzja – F. Tomczak, *Rolnictwo ziemi mazowieckiej i łódzkiej*, „Rocznik Mazowiecki”, t. III, Warszawa 1970.
16. *Wyrównywanie dysproporcji (dyskusja na temat strefy podmiejskiej Warszawy)*, „Barwy” 1971, nr 5.
17. *Regionalna stacja naukowa: Przykład Mławy*, „Notatki Płockie” 1971, nr 5.
18. *Warszawskie – rozwój województwa w Polsce Ludowej* (przedmowa, rozdział o środowisku geograficznym oraz redakcja całości), PWN, Warszawa 1972.
19. *Powiat lipski* (redakcja całości i współautorstwo), Polskie Towarzystwo Geograficzne, Radom–Łódź 1972.
20. *Koncepcja i struktura przestrzenna podregionu Warszawy*, „Rocznik Mazowiecki”, t. III, KiW, Warszawa 1972.
21. *Warszawa w proporcjach swojego regionu*, „Kronika Warszawy” 1972, nr 3.
22. *O właściwą rangę planowania regionalnego*, „Notatki Płockie” 1972, nr 5.
23. *Z działalności Rady Naukowej przy Prezydium WRN w Warszawie*, „Rada Narodowa, Gospodarka, Administracja” 1973, nr 17.
24. *Rozwijać, hamować czy kształtować*, „Życie Warszawy” 1974, nr 248.
25. *Przyszłość Warki*, w: *Dzieje Warki 1321–1971*, Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych, Warszawa 1975.
26. *„O skutecznym rad sposobie”* (działalność Rady Naukowej Ekonomiczno-Technicznej Wojewody Warszawskiego w latach 1957–1975).
27. *O współczesnej tożsamości terytorialnej Mazowsza*, „Kronika Warszawy” 1981, nr 1.
28. *Polityka uprzemysłowienia Warszawy*, w: *Warszawa współczesna, geneza i rozwój*, PWN, Warszawa 1981.
29. *Formowanie się makroregionu Mazowsze* (wspólnie z K. Kucińskim), w: *Mazowsze – kształtowanie struktur przestrzennych*, red. W. Rakowski, „Biuletyn IGS” 1989, nr 4, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 1992.
30. *Przyszłe struktury przestrzenne Mazowsza*, w: *Mazowsze...*, ibidem.

Stanisław Berezowski styczeń 1982

KALENDARIUM działalności naukowej i społecznej

1910 (18 października) urodził się w Krakowie, matka Julia z Giżyckich, ojciec Tadeusz.

1921–1929 Gimnazjum matematyczno-przyrodnicze w Krakowie. Początek wieloletniej działalności w Harcerstwie (do 1939).

1929–1930 służba wojskowa w artylerii konnej we Włodzimierzu Wołyńskim i Krakowie (V DAK).

1930–1934 studia geograficzne i w Szkole Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, aktywna praca w studenckim naukowym Kole Geografów tegoż uniwersytetu.

1935–1936 praca w Instytucie Śląskim w Katowicach, pierwsze studia nad regionem górnośląskim.

1936–1938 pobyt w Paryżu jako praktykant w konsulacie RP oraz studia w Institut des Hautes Etudes Internationales Sorbony.

1939 praktyka w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie.

1939–1945 uczestnictwo w ruchu oporu organizacji ZWZ i AK (więzień Pawiańska), w Powstaniu Warszawskim oraz w ścisłej redakcji tygodniowego „Biuletynu Informacyjnego Komendy Głównej ZWZ/AK” (4 lata), następnie pobyt jako jeńiec wojenny w Niemczech (Gross-Born i Sandbostel).

1945–1946 studia doktoranckie w Paryżu (Sorbona), zakończone promocją doktorską na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie tezy o portach Dunaju.

1946 początek działalności jako pracownik naukowy (aż do emerytury) w Szkole Głównej Handlowej, zwanej potem Szkołą Główną Planowania i Statystyki, oraz pracy w państwowych instytucjach planowania gospodarczego (CUP) i przestrzennego (GUPP i PKPG) – do 1952, następnie studia naukowe nad regionalizacją gospodarczą Polski i współpraca z czasopismem „Gospodarka Planowa” i „Geografia w Szkole”.

1948–1958 praca naukowa w Wyższej Szkole Ekonomicznej (Łódź), a potem na Uniwersytecie Łódzkim (drugie etaty).

1950 Trzymiesięczny Kurs Podnoszenia Kwalifikacji Polskich Profesorów i Wykładowców w Moskiewskim Państwowym Instytucie Ekonomicznym. Studia nad metodologią nauk geograficznych oraz teorią regionalizacji gospodarczej.

1951–1956 badania terenowe nad monografiami dolin i hal w Tatrach Polskich i nad pasterstwem wędrownym w Europie.

1954 otrzymanie tytułu docenta Uniwersytetu Łódzkiego. Studia nad regionem Łodzi.

1955–1968 stanowisko redaktora naczelnego miesięcznego magazynu geograficznego „Poznaj Świat”.

1957–1972 kierowanie Katedrą Geografii Ekonomicznej na Wydziale Ekonomiki Produkcji w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (etap systematycznych studiów nad geografiami komunikacji).

1957–1967 wyjazdy do Bułgarii, Albanii, Rumunii, Czechosłowacji i na Węgry w celu studiów nad żeglugą na Dunaju, pasterstwem wędrownym i regionalizacją gospodarczą.

1963–1981 uczestniczenie we wszystkich (co 4 lata) polsko-francuskich kolo-
wkiach (seminariach geograficznych).

1965 uzyskanie tytułu profesora nadzwyczajnego Szkoły Głównej Planowa-
nia i Statystyki.

1969 pobyt w Kanadzie jako *visiting professor* na Uniwersytecie Ottawskim. Stu-
dia nad dynamiką ekomeny kanadyjskiej (ponowny pobyt – latem 1972).

1970–1975 przewodniczenie Radzie Naukowej Techniczno-Ekonomicznej wo-
jewody warszawskiego, początek bardziej systematycznych studiów nad regio-
nem mazowieckim.

1972 powołanie do Państwowej Rady (początkowo Rządowego Zespołu) do
spraw Zagospodarowania Przestrzennego (sporządzenie paru ekspertyz na te-
mat podziałów administracyjnych).

1972–1978 przewodniczenie Polskiemu Towarzystwu Geograficznemu, współ-
praca z „Czasopismem Geograficznym”.

1973 otrzymanie honorowego członkostwa Mazowieckiego Towarzystwa Kul-
tury – z tytułu wieloletniej działalności w Mazowieckim Ośrodku Badań Nauko-
wych, studiów nad Mazowszem, współpracy z „Rocznikiem Mazowieckim” oraz
z kwartalnikiem „Kronika Warszawy”.

1973–1975 pełnienie funkcji radnego warszawskiej wojewódzkiej Rady Naro-
dowej z okręgu Piaseczna, potem radnego stołecznej Rady Narodowej z jedno-
czesnym powołaniem na członka Techniczno-Ekonomicznej Rady Naukowej Pre-
zydenta m.st. Warszawy.

1974 otrzymanie tytułu profesora zwyczajnego nauk ekonomicznych.

1974–1981 przewodniczenie grupie polskiej na bilateralnych polsko-rumuń-
skich i polsko-czechosłowackich konferencjach na temat doskonalenia szkolnych
podręczników geografii i historii.

1978 otrzymanie honorowego członkostwa Czechosłowackiego Towarzystwa
Geograficznego.

1979 powołanie na członka honorowego Polskiego Towarzystwa Geograficz-
nego.

1981 łączny nakład wszystkich faktycznych siedmiu wydań podręcznika *Geo-
grafia ekonomiczna Polski* pod redakcją naukową S. Berezowskiego przekroczył 100
tys. egzemplarzy.

1981 (1 października) przejście na emeryturę z zachowaniem w SGPiS części
wykładów.